

— Кінчено! Он двері! Я не хочу більше слова вашого чути! Ну!..

Ще одна спроба — вбити Саїда кинжалом — і рука Саїдового приятеля відкинула її так сильно, що, падаючи, вона вбилась. Саїд подружився з інтелігентною узбечкою Бімба-хон. Любов Прохорівна згинула марне, ганяючись за рознузданим життям. А хоч читач напевне не симпатизує з тією розбещеною жінкою — він почуває в ній все таки тіло й кров живої, хоч і зовсім неопанованої, людини — це не маріонетка, — що їй підповідають гадки та вчинки.

Бо справді, повну рацію має Саїдів приятель, український письменник Борисюк:

— „Не можна бо так просто відірвати, як серце вирвати з грудей, і кинути під ноги те, що скрашувало, опоетизувало до противности грубий, біольогічний акт продовження людського роду. І чи буде повною доба соціалізму, коли в людині не буде розвинуто глибоко-етичних і естетичних відчуттів взаємин? Справа ж бо не тільки в статевих взаєминах“.

(Докінчення буде).

В. Королів-Старий

СОРОКОЛІТТЯ О. КОШИЦЯ

...— „Пісня -- то крила, що підносять вас до неба“..

Евгенія де-Кастро.

Далеко на чужині, „за великою водою“, в гучному й немюзикальному Нью-Йорку, переповненому гаркавою жидовою, перебуває останні десятиліття наш славний Боян-композитор, музика й незрівняний диригент Олександр Кошиць. І мабуть не тільки тому, що ділить нас такий великий простір, — майже вся наша преса забула згадати, що в році 1936-му минула визначна дата в культурному нашому житті — 40-ліття Кошицевої диригентської праці. Безперечно, коли б ми були нацією державною, то жадні простори не мали б впливу на факти того роду, таж і сам Кошиць не марнував би свого виняткового хисту й своїх дивовижних здібнощів за чужим океаном, зявляючись на естраді з перервами по кілька років, щоб дуже-дуже зрідка засвітити спогадом своєї виняткової слави, щоб дати щастя нашим американським землякам ще раз почути незабутні звуки, що виходять з-під його чарівної палички. Чикагська всесвітня вистава, величній ню-йорський український здвиг із приводу ювілею нашого Князя Церкви, Митрополита Андрія — ось найвизначніші дати з диригентської діяльності О. Кошиця за останні довгі роки примусової мовчанки. Дати, від яких в дійсності віє жахом.

Ми, такі вбогі на визначних людей, маємо одного живого генія в ділянці музики, що його без застережень признали за

такого оба культурні Світи: генія, що його рука ліпше за всі інші, приступні нам способи робила й може робити в широкому світі найблискучішу пропаганду нашого національного наймення й нашого дорогого скарбу — української пісні, ця рука безвладно спущена додолу. Коли всякі інші народи виносять понад голови своїх „великанів“, що в оцінці історії можуть показатися пігмеями в порівнянні з винятково-великанською постаттю О. Кошиця, — ми дозволяємо свому генієві марнуватися, не давши йому змоги розвинути неоціниму діяльність. Створений Богом на те, щоб на „крилах пісні підносити до неба“ мільйони насамперед людей своєї нації, — він сидить уже десятки довгих літ поза Батьківщиною, поза краєм на вершку якогось хмародера, передчасно хворіючи й старіючись, як забутий дорогоцінний меч, що іржавіє від безчинності.

Ще хоч у тім наше щастя, що Кошиць — не тільки геніальний диригент, який почав цю свою чинність з р. 1906-го, будучи ще сільським вчителем (в с. Грузькім, на Київщині). Ні, Кошиць уміє бути чинним і корисним своєму народові і без своєї диригентської палички, як музичний композитор і проникливий знавець мистецтва взагалі, зокрема ж рідної пісні. Як людина глибоко освічена (доктор теології), останні роки примусового безробіття проводить він серед пильних студій, досліджуючи звязок наших чудових старинних церковних співів та стародавніх українських народніх пісень.

Таж хай ліпше скаже про те його власне бистре перо. Ось кілька рядків з його листів від року 1932 в цій справі:

„До речі. Отсе минулої осени взявся я за наш старовинний церковний Обіход, з піснями XII століття. Там є чудова форма пісні — „догматики“, де знаменито діалектично розвинена ідея втілення Бога (Пісні Св. Івана Дамаскина, 777 р.) Ці поеми вражають не тільки способом філософічного викладу, але й кольсальною, глибокою поезією думання та вислову. Ви не повірите, але ж голова може заморочитись від тонкості льогічної будови, дух спирає від захвату поетичними красотами, а серце умліває від наївної щирости й віри, якою дихає кожне слово, кожна фраза. А що казати про мелодію! Це якась передвічна річка прозорої поезії, що кипить у сталактитових берегах під промінням якогось незвичайного, трансцендентального сонця!

Свого часу я не тільки співав ці „догматики“ на шкільних лавках бурси та семінаря, але й сам навчав їх, будучи вчителем семінаря. І от уявіть собі, яким ослом я був тоді, що міг пройти біля такої краси, не зупинившись, хоч і бачив усі її якості. Тепер, коли цей тиміям Віри на нашій Батьківщині охристили „опіумом“ та розпродують його разом із матеріальними церковними цінностями, — якась особливу красою засяяла передо мною поезія й краса церковного співу. Я придивився цій пісні й просто умлів від краси! А разом із тим я побачив, що знайшов ключ до їх розуміння. І — знаєте — в чому? В на родній українській пісні!... Тут треба було б довго говорити,

як моя думка дійшла до цього. Скажу ж тільки коротко: спів цей, по походженню — болгарський, але вже в XII столітті нічого спільного не мав ані з батьком свого прототипу — грецьким церковним співом. До чого ж він міг найдужче підходити, як не до того матеріялу, на якому виховались співці, що до XII століття так його переробили? А той матеріял міг бути тільки та пісня, з якої складалось музичне оточення наших київських співаків-артистів X—XII стол., бо жадних натяків на якісь інші впливи нема ніде... Отож, спробуємо заспівать їх наново, по-українському, розказать їх українською музичною мовою, взявши ту мову з найчистішого істотного її джерела, з нашої народньої пісні! Я спробував і мельодія полилась сама собою, жива, яскрава, радісна, природня, щира, зрозуміла, абсолютно наша, сучасна, рідна, правдива й легка та незмірно-глибоко поетична!... Ця робота так мене захопила, що я навіть листуватись перестав і закинув усі свої справи...“

Ці догматики вже щасливо опрацьовані. Здається, їх частину друкують ОО. Василіяни на Закарпатті. Таж дослідницька Кошицева думка через них сягнула ще глибше й тепер наш Боян провадить нову велику працю, якої ніхто до нього не піднявся: студії старовинних церковних українських Ірмолоїв, що дають ґрунтовні підвалини для зрозуміння генези нашого церковного співочого мистецтва...

Американські видавництва видають його праці в англійській мові; чужі міста величаються тим, що його наймення записують на своїх пам'ятниках світової культури побіч з найвизначнішими іменами світових геніїв та добродіїв людства; американські університети творять курси для дослідів над способами Кошицевих інтерпретацій; французькі хорові організації переймають методи Кошиця в провадженні хорових співів... Та все це мало тішити диригента, що прагне єдиного: на сцені, з великим живим апаратом — служити своїй мистецькій Музі — Українській пісні. Поза тим, все інше для нього — тільки паліатив, тільки підробка життя, тільки саме нидіння. ...„Ось написав я на три голоси Літургію українську“... „Таж це не робота“, — пише він в листі з 1934-го року. — „А загалом живу в тій самій атмосфері нудоти, безнадійности, туги й огиди до людей і себе“. ...„Бо ж все це — не те, чого прагне моя душа“ — пише він знову вже в цім, 1936-м році“. — Всі питання я б краще розв'язав на концертній естраді“...

В році 1934 Кошиць не міг опанувати себе й приїхав до Європи. Жагуче бажав зорганізувати нову капелю з залишків своїх перших європейських капелів і знову повести світом нашу незрівняну пісню, ще спілішим, ще урочистішим, як в роках 1919—1923, тріумфальним походом. Звернувся до еміграції. Еміграція „радилась“, навіть заложила товариство, плятонічно підтримане високими чужими музичними капіцитетами, але... ми — нарід без держави й без меценатів. І підперти справи не було кому. Кошиць вернувся до своїх-чужих хмародерів, а на-

